

էթը, ուր շատ տեղերում խաղողի այդին եւ անտառը գեռ սահմանակից են, աստիճանաւբար՝ մօտենում է աւերման նոյն վեճակին, որի մէջ գտնուում են Անդրկովկասի գաւառների մեծագոյն մասը:

Վրաստանում անտառները ըստ մեծի մասին պատկանում էին ազնու ականութեան եւ վերջինս չէր նայում նրանց վերայ ինչպէս տնտեսութեան մշտական աղքիւրի, որը պիտի շահագործել, ապահովելով նրա վերանորոգութիւնը, այլ իւրաքանչիւր սերունդ ձգտում էր կեղեքել անտառը որքան կարող է, կարծես մտածելով — մեզանից յետոյ թէկուզ ջրհեղեղ:

Վրաստանը գեռ զգալի տարածութեամբ անտառապատ է, երբեմն նոյն իսկ դաշտային մասերում, ինչպէս օրինակ Ալազանի հովիտում, եւ այդ կողմից չի գտնուում նոյն տագնապի մէջ ինչպէս կենդրոնական Հայաստանը. բայց նրանում եւս շատ տեղեր խորը խոցուած է բնութիւնը:

Այժմեան Ատրպատականի հսկայ դաշտը եղերող լեռները տարբեր վեճակի մէջ են անտառային բուսականութեան կողմից. կան դեռ վերին աստիճանի անտառախիտ մասեր, մանաւանդ Լենկորանի գաւառում, կան եւ սաստիկ տուժած, ինչպէս Շամախի գաւառում, որ աչքի է ընկնում իւր մեղմ կիմայով ուր վայրի բուսնում է եւ նուռը: Առանձնապէս զգալի է այն տեսարանը, որ ներկայացնում են Շամախու բարձրաւանդակը սկսող՝ Շարադիլ լեռան լանջերին գտնուող անտառային մնացորդները, որոնց կատարեալ ջնջումը, ըստ երեւյթին, հեռու չէ:

1910 թ., երբ Նախարարութեան աջակցութեամբ ես ձեռնարկել էի ստուգել անտառների վեճակը Անդրկովկասում, Դազականի անտառապետը (այս գաւառի լեռնային մասը այժմ միացած է Հայաստանի հասարակագետութեան) իւր գործին նուրբուած մի մասնագէտ երիտասարդ, նկարագրելով կատարուած աւերմունքները, ցոյց

տուեց լեռնահովիտներ, ուր անտառային բուսականութեան ոչնչացման հետեւանոք աղքիւրները արդէն լուել էին:

Նոյն իսկ անտառախիտ եւ մշտադալար թաթումի նահանգի բնութիւնը տեղ տեղ կրում է իւր վերայ աւերիչ ձեռքերի հետքերը ինչպէս Արդուինը եւ շրջակայքը ուր անմորդէն սրակող լեռը մերկացրել են եւ յորդառատ անձրեւի ժամանակ յառաջ եկու հեղեղը սկսել է աւերել տեղ տեղ նոյն իսկ քաղաքամասեր ու այդիներ:

Անկուլտուրական երկրներում անտառը ընդհանրապէս աւելի սաստիկ է տուժում, մանաւանդ այն տեղերում, ուր ամէնից աւելի պիտի խնամքի առարկայ լինէր: Անդրկովկասում մինչեւ օրս՝ զիւղական համայնքների եւ քաղաքների մօտիկութիւնը շարունակում է մահարեր մնալ անտառների համար:

(ՇՐՋԱԿԱՆ ԽՈՏ)

Յ. ՍԱՂԱԹԻԵԼԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԱՍՏԱԿԱՆ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆ-
ՆԵՐԵՆ

Ա.

Կրկնանուն ածականներ:

Ցանցառ չէ դասական մատենագրութեան մէջ գործածութիւնը այն ածականներու, որոնք՝ փոխանակ իրենց սեփական նշանակութեամբը գոյականներ որակելու, մասնաւոր ու խնամուած նախասիրութիւն մը ցցց կու տան առընթեր ալմատ գոյականը կցելու անգամ մըն ալ իրենց ծայրը, ու այսպէսով կը ջանան կարծես ներքին աղերս մը հաստատել ածականի եւ գոյականի միջեւ զետաքըրբական երեւյթը մը, որ — որքան կը ներեն բնագրական համեմատութիւնները գուշակել — հայերէն քերակա-

Նութեան ինքնայատուկ օրէնքներէն մին կը
թուի ըլլալ։ Այս ձեւ ածականները փոխանակ
թոռնեանի հետ կրկնարմատ կոչելու (Հատ-
ընտ. Ըթերց. Բ., 2, 3, 36, 40, 93 եւ այլն)
աւելի պիտի նախընտրէի կրկնանուն անուանել։

Կը դնեմ ստորեւ այս նի. թը շօշափող
իմ հաւաքած գրեթէ կատարեալ օրինակներս,
որոնց կը կցեմ, եթէ բնականաբար կարելիու-
թիւն կայ, Նախաբնագիրներու ընծայած ըն-
թերցուածներն ալ, որպէս զի զիւրաւ կարելի
ըլլայ ըմբռնել ու գնահատել ազատ ընթացքը
հայ թարգմանիչներուն, որոնք հեռու ստրկա-
կան հետեւողականութեան հոգիէն, գիտցած են
շատ անգամ օտար մոտածումներու հիւսել Ճար-
տարութէն իրենց ազգային բնիկ մասձելակերպ:

ԱՂՈՒԱՄԱԶ ՄԱԶ. — “Եւ ահա տեսիլ նորա
զնստագոյն իցէ քան զմորթն եւ ի նմա մաշ-
—լու—մուխարտիշացեալո, Ղեւա. ԺԳ, 30
= ἐν αὐτῇ δὲ θριξ ἔσαν λεπτή, pilus
flavescens subtilis:

ԱՆԲԱՆ ԲԱՆ. — “Որք զառաքինութիւն սիրեցին, նոքա ոչ ընկալան, այլ եւ խոտեցին եւս իբրեւ շահեն ինչ բան, Ոսկեբե, Մեկն. Պաւղ. Ա, Էջ 551 = ἀλλ' εξέβαλον աշ ἄλογον, tamquam quod careat ratione:

ԱՊՈՒԾ. ՈՒԾ. — “Որչափ եւ արբենայք աստուած
ծեղէն (տպ.՝ ասդուածային) բանիւն, եւս
քան զեւս լուն աղուշ մերժէք”, Ս Ե Բ Ե Բ .
Էջ 164, քիչ մը վեր գործածուած է իբրև
բայածական “գործ արբեցութեան լուն
յաղուշ առնէ”, Էջ 163:

ԱՊԻՆԱԿԻՆ ԿՒՆ. — “Պահել զքեզ” յունակին
Ք. Ձկ., Առակաց, Զ, 24 = τοῦ διαφυλάσ-
սειν σε ἀπὸ γυναικὸς ὑπάνδρου,
ա muliere nupta, “ի պշնելց” յունակին
Ք. Ձկ., Սիրաք, ԽԱ, 27 (էջ 149) = καὶ
ἀπὸ κατανοήσεως γυναικὸς ὑπάν-
δρου, “ին առնակին ի կենդանի այր իր կա-
պեալ կայն, Հռովմ. Է, 2 = ḡ ὑπαν-
ձρուς γυνή:

ԱԽԱԳԱՓՈՂ ՓՈՂ. = “Հարցեն ի՞ւլ մուտքուլուն,”
ԵԱՄԺԻ ԻՒ, 13 = σαλπιօսτε τῇ σάλ-
պէրրէ տὴ μεγάλῃ, tuba magna.

ԱՄԵՆԾԱՆ ՆԾԱՆ. — “Գունդն յուդայեան յու-
սացեալ յաւգնականութիւն տեառն բա-
րեւ շան նշան յաղթութեան առաջի աչաց տե-

„**αντικείμενον**, β. Βασιλείου, δβ, 11 = τῶν περὶ τὸν Ἰούδαν διὰ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν εὑημερησάντων:

ԲՈՆԱՄԱՐՏԻԿ ՄԱՐՏԻԿ. — Բ., Մահաբ., Դ., 14

“յաւժարագոյնս տային զանձինս իւրեանց
աղդք քահանայիցն ի մարձիչս եւ է բուռ-
մարդիկն եւ յանաւրեն բաշխոյս կաքաւչացը
հատուածը սոմանք, կը կարգան սեւ է բուռ-
մարդիկ մարդիկն եւ յանաւրեն բաշխոյս (Զ. օ-
հը ապ):

ԳԻՇԵՐԱՊԱՀ ՊԱՀ. — “Զայլ ուն իւլը ուղաճ
շորջ զնոքաւք զգուշութեամբ բիւրազիի
ածէին”, Գ. Մակար., Ե, 3 = տիւ լօւպէն
էմրիշանանու ու պէր ածունց ծօվալեւա:

ԴԱՌԱՆԱՐԵՎ. ԴԻ. — “Ի չարաշար բարեկել
բելցն ի տանջանսն (տար զբանն) եւ ի դա-
տաստանն Ամսուծայ. զի որպէս ի բժշկելն
ի դառնադեղան խառանք եւ կարումն մար-
մոյն, այսպէս եւ յԱմսուծայ տանջանքն՝
Ու կ բ., Ճառ. Զ. ի Ղաղարոս, էջ 536:

ԵՐԱԳԱԾԹԵՒԹ ԹԵՒ. — “Ալասն այնորիկ եւ գառ
բրիէլ երադանեւ նետու ոմանց երեւէրու,
Ոսկեբան ձառ ի տեսիլ սերովըէրիցն,
Էջ 416. Զգաւոնի թարզմանիչը գոր-
ծածած է ԱՐԱԳԱԾԹԵՒԹ ԹԵՒ. “Եւ ընթա-
նային (գունդք դասուցն) թաշէին արագանեւ-
նետունն, Էջ 297, որուն գէմ ասորի բնա-
գիրը ունի ԱՃԾ ՋԱԾՎԱՅ, որ է pennis suis
velocibus (Graffin, Pat. syr. I, էջ 828).

Գեղեցնութեա Անդին. — Իսկ ես արդարա
գոյն եւ առաւել ուղղագոյն զննդակիցն եւ
եւ զբարեկամ նշանակեցից եւ մանր պատ-
մեցից շենքեցիւնուն զհռչակաւորն անուն,
եւթաղ, Յառաջ. Գործ. առաք. (Զօ-
հրապ, էջ 723), որուն դէմ յոյն բնադիրը
կը գործածէ բոլորովին այլազան նախադա-
սութիւն մը, տես Z a c a g n i, Collectanea
monumentorum veterum, I, 49 406.

տուած ընթերցուածը փոքրիկ սրբագրու-
թեամբ մը կարդալ “ընդ էրիսյան իւռան իւռան”:
ԵՐԿԱՅՆԱՏԱՐԱԾ ՏԱՐԱԾ. — “Տարածեաց

արկ լոյն զեւր բոցաճաճանչ ճառագայթիթ ան
զամենայն մեծածիդ էր իոյն տարած ուստի ծիւ-
աւդոյն, Բարսեղ, Վեցօր, Էջ 36, մեծ
շեղում մը կայ այստեղ յոյն ընագրէն, որով
չէ կարելի համեմատութեան եզր մը գտնել,
(Migne, Patr., gr. XXIX, էջ 44):

ԺԱՆԴԱԾՄԱՀ ՄԱՀ . — “Առաքեցաւ առ Դաւիթ .
ահաւասիկ երիս հարուածս յընտիր առնեմ
քեզ ինդրեա՞ մի ինչ զօր եւ կամիս կամ
[զ]սով զերիս ամս կամ պատերազմն զերիս
ամիսս կամ ճան ժանդռութեան զերիս աւուրս
... Հարկաւ յանձն առնու շման ժանդռաման
զերից աւուրց Սեբեր , Էջ 24. կ'ակնար-
կուի Ա . Մնաց . , ԻԱ , 12 , զ տրէւ հմէրօս
... Ձան առօն էն րի դի , որ թարգմանուած
է իօթանասնից մէջ “կամ զերիս աւուրս
ժանդռաման յերկրին . (յօրին . չերէկը) :

ԽԱՌԵՆԱԲՐԱՆՔԱՐ ԲԱՆՔԱՐ. — “Եւ այլ խօս
ուտէին եւ բռնջար խոռոշանջար, որ ապա-
կանութիւն գործէր յուտելն, (այսպէս. ՀԲ,
իսկ տպ. ունի ուղելն), Եւսեբ., Եկեղ.
պատմ., Էջ 689—690. ասորին ունի այսպէս՝
օօօ ՀՀՀ ՀՀՀ ՀՀՀ ՀՀՀ (Wright,
Eccl. hist. of Eusebius, Էջ 369), ուրեմն
հայր չէ ազգուած այստեղ ասորի բնագրէն:

ԽՈՐԱՉՈՐ ԶՈՐ. — «Ոչ եթէ միայն ի լերինս մեծամեծս պարտիմք զարմանալ, ... այլ եւ ընդ խորայն չորս նոցա պարտիմք սքանչանալ, ... Բարսեղ, Վեցօր., էջ 195 = յ տղ»

ἐν τοῖς φύραγξι κοιλότητα. Θοπονέων
αյησ αυσαγοτεωδερής կողքին կը դնէ “ԹՈՅՑՆ
ԴԱՌՆԱՄԹՈՅՑՆ, ձեւ մըն ալ (Հաստընստ. Ըն-
թերց. Բ, Էջ 93), որ իրականին գասական
մատենագրութեան մէջ չունի իր տեղիքը:
ԾՆԿԱԿԱՎՊ ԿԱՊ. — “Հաստատեալ վերանայ
(ցող ցորենոյն) ծնիւկոտ իտպատին, Բար-
սեղ, Վեցօր. Էջ 88, յոյնը միայն շնուռու,
դարձեալ անդ նոյն էջի վրայ “իսկ (զ)ցող
ցորենոյն ծնիւկոտ իտպատին հանդոյց առ հան-
դոյց հաստատեայ, յոյն բնագիրը լոկ τοῖς
συնձեսմուչ.

ԿԱՐՃԱԾԳԻՑՍ. — “Գրեալ է յաւրէնս
թէ յորժամ բորոտ յիսրայէլ զգեցցի ի
վերայ շրթանց իւրոց եւ զիեւոր կարծադիեւոր
զգեցցի եւ զգլուխն իւր դալարահէր կալթին,
Զգոն, էջ 309, ասորի բնագիրը կը ներ-
կայացընէ հոս Խօսա իյաս (Graffin, Pat.
syr. 1, էջ 856), որ է vestes vittatae,
fimbriis instructae (Brun, Dict. syr.-
lat., էջ 524): Սուրբ բաքէն յառաջ բերուած
այս հատուածը Եօթանասնից թարգմանուա-
թիւնը այս ձեւ կը հայացընէ՝ “Բորոտ յո-
րում իցէ արած, հանդերձ նորա ու կիւնը լիցէ
եւ գլուխ նորա մերկը, Դեւաչափգ, 45:

ՀԱՍՏՐԱԿԱՆԱՇԽԵՒԹ ԿՇԻՌ. — “Քանզի չեն բանք
գրոց մերոց պաճուճեալք եւ յշկեալք յաւ-
րինեալք ճարտարախաւսութեամբ լեզուի
կշռեալ կշռորդովք, զի մի հակեալ միտի-
ցեն (յօրին. Գո Ռէշէն) ուրեք է հասուրուիտ-
իւն- իւնց բերանց, Բարսեղ, Աեցօր.
Էջ 110, յոյնէն շատ տարբեր, որով չկայ
կարելիութիւն համեմատութիւն մը փորձե-
լու (Migne, Pat. gr. XXIX, էջ 121):

ՀԱՍՏԱԿԱՊԱՏԻՒ ՊԱՏԻՒ. — “Թետ յիշեցու-
ցանելոյ զաղնուականութենէն եւ զվերին
պարգեւացն եւ ղնասարակուադրիւ պատուոյն
եղբարց եւ զիրոյո, Ոսկեք. Մեկն. Մաթ.
Ա, էջ 309, նոտրատիպ ասացուածը թարգ-
մանութիւնն է յունարէն ծմօտկմա բառին
(honoris paritas):

ՀԱՐԱՏԱԿՈՂՄՆ ԿՈՂՄՆ. — “Յորժամ սկսանի
արեգակն աստիճանել եւ ելու առնել ի հա-
րաւակողն կողմանց դաշ հասանել ի հա-
սարակած հաստատութեան երկնից, Բար-
սեղ, Վեցօր., էջ 124 = ձո՞ւ տան մεսպմ-
թրւան շաբախ.

ՀՐԱՄԱՆԱԿԱՄ ԿԱՄՔ. — “Արդ մեծ են ստացուածք՝ հրամանակամ (տպ. հրամանական) կամաց վարդապետութիւնը (այսպէս ուղիղը

Կ. Պ., էջ 58), Աիւր., Կոչ. Ընծ., էջ 47 = մեցտօն տօնսն աշխամա է տու, ու տան ծոյմատան մաթդրա (Հրտրկ., Reischl, I, էջ 90), “արդ որ (Կ. Պ. Եւ Թ. 912 կը յաւելուն էն), ոչ եթէ հրամանակամ (առպ. հրամանական) միայն իստաւ, այլ եւ որ առաւել եւս ինչ քան զմարդն հաստատութեամբ էն, էջ 83 = անդ տօնսն, ոչ խան չարն ձարօսման պատուի էն տօն Առօմատօն, ու ծոյմատի մօնու էտուն, ձլլա չան տան նույն անդրապոն ներշշտակ (ibid., էջ 146), հմատէ այս մասին հակառակ Տաշեանի (Ուսումն դասական հայերէն լեզուի, էջ 527), Վարդանեան (Բառաքննական դիտողութիւններ, Դ, էջ 78):

ՀՐԱՄԱՆԱԿԱՐԳ ԿԱՐԳ. — “Նախ զառաջինն ի մտի ձերում անկեալ կայցեն հրամանակարդ իւրդ աստուածութեանն”, Կիւրեղ, Կոչ. Ընծ., էջ 48, այս շատ հետաքրքրական ասութիւնը թարգմանութիւն է դարձեալ յոյն պարզ ծօդրա բառին՝ ծօդրա ու թէ պեր Թեօն (առես Հրտրկ. Reischl, I, էջ 92), նոյնպէս “որ առանց գործոց բարութեան հրամանակարդ իւրին գործինու, անդ, էջ 46 = օնտե ու մի մետ և նույն ծօդրա ծօդրա ու թէ պարզ ծօդրա բառին՝ ծօդրա ու թէ պեր Թեօն (առես Հրտրկ. Reischl, I, էջ 90), համեմատէ այս մասին Վարդանեան, Բառաքննական դիտողութիւններ, Դ, էջ 76—78:

ԶԻՒՆԱՋՈՒՄ ԶՈՒՄ. — “Զիւնաջում բմպէք դուք եւ որ մնայն պղտորէք ոտիւք ձերովք եւ խաշն իմ արածի զիսխանս ոտից ձերոց եւ ըմպէ զջուր պղտորեալ”, Զգաւն, էջ 352, ասորին ունի “զջուր քաղըր” = Հայ (Graffin, Pat. syr. I, էջ 636), Եղեկիւլի այս խօսքը Եօթանասնից թարգմանութիւնը այսպէս ունի “եւ զիւնաջում յոստակ ըմպէկիք, Լ. 18. այս եւ ասորի բնագրին համեմատութիւնը ցոյց կու տայ թէ յիւնաջում չի նշանակեր “ջուր ձեանն կամ “գար սույու”, ինչպէս մեկնուած է բառարաններու մէջ, այլ “պայծառ իբրեւ զմիւն”, ՀԲ. Բ, էջ 153:

ՃԱՐՏԱՐԱԲԱՆ ԲԱՆՔ. — “Բազում են որ կապուտ կազապուտ առնեն ճորդարաբան բանիւ + եւ ունայնութեան խարէութեանն պատրանակք”, Կիւրեղ, Կոչ. Ընծ., էջ 47 = ծին դիշ չարդու օլոցիաս չան և նշանառ ձուածու տառապատճեան կարկանդակ այս թաղանդարդ մաշիւայ նետաւու (Թ. 612 մաշիւայ նետաւու), քանի որ հայր չի անդառ հաւատարմօրէն հետեւիլ իր բնագրին, յոյն բնագրիր բաւական չէ այստեղ ուղղիչ գեր

ցրաբանութեամբ եւ աւրհնութեամբ պատրեն զսիրտ անմեղաց, ուր յոյնը նոյնպէս շրջտօլոցիա:

ՃԱՐՏԱՐԱԴԻՏ ԴԻՏ. — “Դէտն ճարտարադէտէր զգուշացուացէ զժողովուրդն ի սրոյ սուսերի, ուր դիմեալ գայու, Զգաւն, էջ 339 = լայ լոօ, ուրեմն speculator bonus, (Graffin, Pat. syr. I, էջ 609):

ՄԱԶԱԳՈՐԾ ԳՈՐԾ. — “Եւ ամենայն հանդերձ եւ ամենայն անաւեթ մաշկեղէն եւ ամենայն ժորդ մաշտորժ (սրբեսցի) եւ զամենայն կահ փայտակերտ սրբեսցիք, Թիւք, Ա. 20. Զօհրապ կը ծանօթագրէ. “ի լուս.՝ եւ ամենայն կահ մաշտորժ համաձայն ումանց ի բնաբ.՝ Բագրատունին ալ այս վերջին ընթերցուածով օրինակ մը ունեցած է անտարակոյս, որով իր հրատարակութեան մէջ չէ կրցած մուտ գործել “ժորդ մաշտորժ”, ձեւը, Գիրք աստուածաշունչք, էջ 147. յոյնը սակայն ունի այստեղ չան պատառ էրգասիան է է աւշտաւած, որ է “գործ յայծեաց” (ՀԲ. Բ, էջ 188), որ կընայ մերձենալ եւ պատշաճիլ առաւելապէս “ժորդ մաշտորժուի քան թէ կահ մական ժորժուի”:

ՄԱՆՐԱՏՈՒԽԱԿ ՏՈՒԽԱԿ. — “Առ ի սերմանէ երկրին եւ ցանեաց, ընդ երեսս գաշտին դունկ մադաբանակունէն, Եղեկ, Ժէ. 5 յն. մի բառ գնուօշ, այսինքն է “մանր բոյս, բողբոջ տնկելի, բարունակ, շառաւեղու (ՀԲ. Բ, էջ 208 = չան էծառաւ անտէ տէ ու պէծ օն փուրօն):

ՄԱՆՐԱՑԱԽԱՂ ՑԱԽԱՂ. — “Եւ ընդ արեւածայրս լուսաւորին՝ արկանէ յառացաւուղ ի ժամանակս ամարայն(ւ)ց ընդ ամենայն երեսս երկրին, Բարսեղ, Վեցօր., Ե. 131. յոյնը շատ անպաճոյճ ձնեմու էածնուու չան ծօռ էն ալթրիգ դիշ դիշ պերպիքնուու:

ՄԱՇԿԱՆԹԵՒ ԹԵՒ. — “Եւ թուոցեալ առ գետնաւ շրջի ի վերայ աւդոյ, քանզի ոչ եթէ երագ եւ հերձ թեւաւք թուչի, այլ թաղանդագեղ մաշկենւ նետաւու, Ա. 172—173. Վենետիկեան օրինակին այս ընթերցուածին հանդեպ Մատենագրանիս Թ. 249 եւ 612 Չեռագիրները կը ներկայացընեն կարեւոր տարբերակներ “այլ թաղանդարդ մաշիւայ նետաւու (Թ. 612 մաշիւայ նետաւու), քանի որ հայր չի անդառ հաւատարմօրէն հետեւիլ իր բնագրին, յոյն բնագրիր բաւական չէ այստեղ ուղղիչ գեր

ՄԱՏԱՂԱՏՈՒՆԿ ՏՈՒՆԿԻ. — “Եւ զարքունիսն յա-
դողաբունկի ունիով ծառոց զարդարեաց”,
Եւսեբ., Քրոն. Ա, էջ 56, որուն դէմ
Աւգերեան կը գտնէ Եւսեբեայ ուրիշ
տեղ կիրարկած պարզ ծենծօրուն ընթեր-
ցուածը (Praep. IX, 41) Եւ Յովանեպոսի
պահած ծենծօրը ու պահուածուն ասութիւնը
Եւ կը կարծէ թէ Քրոնիկոնի յոյն բնագիրը
այս ընթերցուածներէն տարբեր, հայ բնա-
գրին աւելի մերձ ընթերցուած մը ունեցած
ըլլայ (Ճանօթ. 1). Ես կը կարծեմ թէ այս
մասին այսքան մտահոգութիւն աւելորդ է,
քանի որ զուտ հայկական ասութիւն մը ու-
զած է գործածել այստեղ թարգմանիչը՝
շեղելով բնականաբար նախաբնագրին ներ-
կայացուցած պարզ ծենծօրուն էն. այս կար-
ծիքը շատ հաստատուն է անոր համար մա-
նաւանդ որ Բարսեղի սանձարձակ թարգ-
մանիչն ալ յոյն պարզ ծենծօրունոյն
ասութեամբ գիտէ հայացընել՝ “Եւ ամենայն
պունիք մատալապունկի (+) զարդացեալ վերա-
նայ հասանել ի չափ հասակաց բարձրա-
բերձ (ք) Եւ կարճաբերձք, Վեցօր., էջ 92,
= πάντα ծենծօրա, տես հասուածիս մասին
Նազարէթեան, Պատկեր 1893, էջ 38.
Ուկեբերանի ործ ձմռէ ու փութեան
նախադասութիւնն ալ հայ թարգմանչին
ձեռքին տակ կըլլայ “մանաւանդ զի Եւ ոչ
թզեան մի երկիր վայրոյ տեղի կայր նորա եւ
կաղնեան մի հող ի մատալապունկ ունին
(Մբեկն. թղ. Պաւղ. Բ, էջ 617).”

ՄԵԾԱԳԱՆՉ ԳԱՆՉ. — “ՄԵծ իմ մեծ իրք են
զատանել մարդ հաւատացեալ (πυστός), քան
զամենայն գոնչա մարդկան զմարդոն մէծագոնի
երեւեցուցանեմ”, Կիւրեղ., Կոչ. Ընծ.,
Էջ 75, յոյնը կ'ըսէ “քան զամենայն մեծա-
տուն եւս մեծագոյն գտանի պյանգիսին =
ՊԱԿՏՈՒԹՅՈՒՆ ՊԱԿՏՈՒԹՅՈՒՆ ՊԱԿՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԵԴԱԾԱՀ ՀԱՀ. — “Հա՞ Գեղարկ է (դարձեալ ծով) մեծատանց՝ բերելով զիմանառն”

ազգի ազգին (այսպէս Մատենադարանիս օրի-
նակները, իսկ տպ. ունի՝ չլուծաբն աղքէ աղքէ),
Բարսեղ, Վեցօր., էջ 80 = և պլօնտու
πρόξενος ἐμπύροις γίνεται. “Մատեղ յու-
րախութիւն տեսան ձերպ, որ յարդ եցէք հա-
նէք ի մժաշան շահն զքանքարմն”, Ի վկայան
Արեւելից, Հրտակ. Գ. Տէր - Մ կը տշեան,
էջ 138 (= Սովետք ի, էջ 47):

ՄԵՇԱՍԱՍ ՍԱՍ. — “Եւ ոչ կարացին հանդուրժել մեծապէջն մեծի տէրութեան”, Զգօն, Էջ 297, ասորին ունի միայն “Եւ ոչ կարացին հանդուրժել = օսօհք” (Graffin, Pat. syr. I, Էջ 828), “մեծասաստ սասափից մեծի տէրութեան”, յաւելուածը հետեւաբար հայ թարգմանչին մատճնունդն է պարզ:

ՄԵՇԱՓՈՅԹ ՓՈՅԹ. — “Առուս թերսաթեայ
Գծունի գունը շտապեալ տագնապեալ”,
Եփրեմ, Ա, էջ 418:

ՄԵՂՄԱԳՆԱՅԻ ԳՐԱՅԻ. — “Կէպն երադրնթաց
գնացիքն հասանեն միմեանց եւ կէպն Թու-
մաքնաց գնացիքն յամեն եւ անագանեն”;
Բարսեղ, Վեցօր., էջ 121 = օ՛ ձե թրա-
ծութէրաս տաւ պէր օծոս ու ուսումնեաւ

ՄԹԱԳՈՅՆ ԳՈՅՆ. — “Յօրժաս” էոյն և լուսաշունչը եւս յաւելցին եւ ամպն եւս քան զեւս բազմասցի . . . զաստիկ անձրեւաց յայտ առնեն, Բարսեղ, Ակցօր., Էջ 115, այս հատուածը յայտնապէս յաւելուած հպատական թարգմանչին, չկայ յոյն բնագրին Աջ, տես Migne, Pat. Gr. XXIX, Էջ 125:

ՄՈԼԱԹՈՒԴ. ԹՈՒԶ. — “Եւ եթէ չիցէ ոռունկն
այն մաւայընտանի թղենւոջն, զի՞ս-ըն մա-
լովնեացոյն քաղեն բերեն կախեն ընդ ըն-
տանի թղենւոյն,, Բարսեղ, Վեցօր., Էջ 98.
այս ընթերցուածի փոխարէն Նազարէ-
թէ անի օրինակներէն մին ունի “զի՞ս-ըն
մոլաթուզ” տարբերակը, որ Վեցօրէի նախկին
հարազատ ընթերցուածը կը թուի ըլլալ-
տես Պատկեր 1893, Էջ 86, յոյնը պարզա-
պէս ունի ձևութօն :

ՅՍՏԱԿԱԾՄԻՏ ՄՐՏՔ. — «Ուղիղ եւ ճանապարհը
տեսան եւ անաւրենք գայթեն եւ գայ-
թակղին ի նոսա եւ արդարը յորտիւմիւ-
ժուած գնան ի նոսա եւ վայելեն», Զ. գ. օ.
Էջ 282. ասորին միայն Աւետ (յստակու-
թեամբ) Graffin, Pat. syr. I, Էջ 565
ասորերէն այս մակրայաձեւն է գարձեալ ան-

տարակյս որ Եփրեմի մօտ թարգմանուածէ միեւնոյն ասութեամբ՝ “իբրեւ խնդրեացի նմանէ զԱբիսակ զիլովմայեցի եւ խոստացաւ յառակամիո մուսւ խնդրել եւ տալ նմայաբայէն, Եփրու, Ա, էջ 420:

ՆԱԽՐԱԳԴԻՐ ԳԻՐ. — “Նովաւ կարկեցյց նազկառութիւն համարձակութեան զայնոցիկ, որ ընդդէմ գրեցին Եղիս քիրու նանդիբար, Եւսեբ., Եկեղ. պտմ., էջ 464. ասորի բնագրին պակասը թշուլ չի տար այստեղ գիտնալ թէ ի՞նչ եր նախարհագրին գործածած ածականը:

ՆԱԽԱԳՆՍՑ ԳՆԱՑՔ. — “Եւ ոչ ծովի մեծ, զոր ոչ երբեք կոխեաց սան մարդոյ նաստինաց քնացիւն, Բարու Եղ, Ածցօր., էջ 73, յոյն բնագրին մէջ չկայ այս հատուածը (Migne, Pat. Gr. XXIX, էջ 85). “յոյժ տեղեակ եւ հմաւա են կէտք անդնդայինք ունել զիւրաքանչիւր սահման կայենիցն, քանզի արտաքոյ քան զամենայն նաստինաց (այսպէս կը սրբագրեմ, տպ. ունի նաստինաց, Պատկեր 1893, էջ 212՝ նաստինաց) գնացը (տպ. գնացից) ծովուն շրջին, անդ, էջ 146, այս տեղ ալ յայնը շատ համառօտ է (ibid., էջ 156), անկարելի է հետեւաբար համեմատութեան եզր մը գտնել:

ՀՂԹԱՑԱԳՈՐԾ ԳՈՐԾ. — “Եւ արտացես տախտակ մի հիւսկէն վերջիւք, հորժ Անոյագործ յասկւոյ սրբոյ, Ելք. Իլ, 22 = չըշօն ձև սօմատու տախտակ մի հիւսկէն վերջիւք, անդ, էջ 146, այս տեղ ալ յայնը շատ համառօտ է (ibid., էջ 156), անկարելի է հետեւաբար համեմատութեան եզր մը գտնել:

ՇՈՒՇԱՆԱԳՈՐԾ ԳՈՐԾ. — “Եւ այնպէս արարերորդի խոյակին ի վերայ գլխոյ սեանցն, հորժ Հաւագործ առ կամարաւ ի չորից կանգնոց, Գ. Թագու, Է. 19, 22 = չըշօն չը սօմատու ուրեմն գործ շուշանին (ՀԲ, Բ, էջ 491):

ՈԳԻԱԿՈՂՄՆ ԿՈՂՄՆ. — “Իսկ (ՀԲ, Է) արդարութեան՝ միաբանութիւն իմն եւ յաւդակապութիւն ընդ սկանութեանն իուն գործելն, Եւագր., էջ 50. լաւագոյն չէր արդեօք “ընդ սկանութեանն իուն ընթեռնուլ (տես վարը ՎերնԱԿՈՂՄՆ ԿՈՂՄՆ), յոյնն ունի ֆուշիչ մըրօն, ինչպէս յառաջ կը բերէ Սարդիս առ ատորեւ ծանօթութեան մէջ:

ՈՐԴԵՍԷՐ ՍԼՐ. — “Յօրում վայրի աւետիքն յաղթահարեցան յորդեսէր սկրոյ անտին, Եփրեմ Ա, էջ 66:

ԶԱՐԱԽՈՐՃՈՒԹԻՒՆ ԽՈՐՃՈՒԹԻՒՆ. — “Ի մարտնչել ընդ խորհուրդն հեղն եղցի մարդիկ, բաժանեալ

Հեղութեամբն ի նենգաւոր շրաբնաւոր ինուհրուցն, Եւագր., էջ 76:

ՀԱՐԱԿԵՂ ԿԵՂ. — “Կեղ լարակել եւ ցաւը անհնարինք անկեալ եին զաղեաւը նորան, Եւսեբ., Եկ. պտմ.: էջ 45. ասորին ունի միայն Խօս Խառ (= “Կեղ եւ ցաւ” Wright, Eccl. hist. of Euseb., էջ 40):

ՀԱՐԱՀԱՑՆ ՋԱՑՆ. — “Եւ յայն նոցա շրաբն եւ մեծ խռովութիւն սրակց առնեն Եւագր., էջ 313, “զի այնչափ մեծ էր գոչիւնն եւ բարբառն եւ ոչ էր յայն լարայոյն եւ ոչ իսկա դժկամակ լուելեացն, Ոսկեբ., Մեկն. Յովհ., էջ 3, որ Անանեափկեան հատակուտորին մէջ եղծուած եղած է “զի այնչափ մեծ էր գոչիւնն, եւ բարբառն ոչ էր յանցայոյն”, Մեկն. Պաւղ. Բ, էջ 580, յոյնը լոկ օնք չետիւ տրաշելաւ ուստի, ոնքէ ձիթձիւ:

ՀԱՐԱՓՈՒԾ ՓՈՒԾ. — “Եւ անարտէնք, իբրեւ իւրաքանչիւք զի այրին ի հրոյ, կոտորեացին ամեներեան, Եփրեմ, Ա, էջ 410:

ՊԱՏԵԽԱՋԻՆ ՋԻՆ. — “Ո՛վ նահատակը պատերազմողը . . . մուելք ի պատերազմ պատելացն վնասն քաջութեան, որ ժամանակեան պնդակազմ մարտիւն առին զառաւել յաղթութիւնն յաւիտենական, Ի վիպս Արեւել., էջ 32:

ՀԵՐՄԿԱՆՁՈՒՄ ՁՈՒՄ. — “Եւ շուրջ զգետովքն, որ գնան ի ցամաքի ջուր+ ջլրմիւլուր+ բիւն խառնին ի ջուրսն ցրտաբուխան, Բարու Եղ, Ածցօր., էջ 79, ապագրին առւած “ջլրմիւլուր+ բնթերցուածի մասին հմատէ իմ Նիւթեր հայերէն բառագրութեան ուսումնասիրութիւնն, էջ 67-68, կը յաւելում այստեղ թէ Մատենագարանիս թ. 612 Զեռագիրն ալ կը կարգայ “ջլրմիւլուր+”, տես նաեւ թոռն եան, Հատ. ընթերց. Բ, էջ 27, յոյն բնագիրը խնդրական հատուածին դէմ կը գրէ բոլորովին այլազդ (Migne, Pat. gr. XXIX, էջ 92):

ՍԱՑՐԱՍՈՒՄ ՍՈՒՄ. — “Ծմաւսն ասէ. Այդ մի լիցի թէ առ քեզ կեցցեն եւ յԱսուուծոյ մեռնիցին, բայց դու տես զնոցա հանգէսն այլառուր արմի, ի Ակ. Արեւ., էջ 119, օրուն դէմ ասորին կը ներկայացընէ բոլորովին ուրիշ գաղափար “ի քուրայս տանջանցն, տես Assemani, Acta sanctorum Orientalium, էջ 22:

ՀԵԽԱԳՈՅՑ ԳՈՅՑ. — “Տեսանէր ի միում ծաղկի գոյն գլխաւոր ծիրանոյ . . . եւ ի միւսում զոյն կապուտակի եւ ի միւսումն զի՞ն:

«Եւադոյն եւ ի միւսումն զգոյն սպիտակութեանն, Բարսեղ, Վեցօրս, էջ 102, Մատենադարանիս թ. 249 եւ 612 Զեռագիրները չունին «Եւ ի միւսումն զգոյն «Եւադոյն» ընթերցուածը, յոյն բնագիրն ալ չունի այս կտորը չափ խանծն ևն տփծէ չափ ևն էտէրգ լεսչոն, բնագրական եւ ձեռագրական համեմատութիւնները ծանր կասկածի կ'ենթարկեն այլապէս արդէն անմիտ խնդրական այս նախադասութիւնը:

ՍՊԱՌՈՒՁՔՆ ԶԷՆ. — “ԹՐՈՃԻԿՍ Եւ պարզեւու
բազմաց շնորհէր եւ սղառապէն վիճու+ յահ
եւ յերկիւղ արտաքնոյն անդ ստեկ հանդէս
արարեալ կրթէրո, Եւսեբ., Քրոն. Ա,
Էջ 225, յոյնը լոկ տաւ ձէօռլէտօւս
(Joseph., Contra Apionem I, 1), կը
կարծեմ թէ նոյն հեղինակին վիճու+ է-
սղառապէն+ զազգն վկանդեալ, նախագա-
սութիւնն ալ, Էջ 198, պէտք է ուղղելով
կարդալ վիճու+ սղառապէն+, յոյնը հսս ալ
միայն մէկ բառ ունի՝ ծոված (Dio d. Sieul.
I, 2):

ԱՏԱԲԱՆ ԲԱՆՔ. — “Իսկ մեր ձշմարտութիւնս
կապուտ կողոպուտ ի պաճուճաղարդ ողբեան
բանից ստայաւդացն ունի ահճամբ յանձնէ
զհաստատութիւն, Բարսեղ, Ալեգոր.
Էջ 61, յոյնը լոկ էնտանթա ծէ շնորհ տεչ-
նասմատան հ ձլիթւա պրօքէտաւ.

ԱՏԱԳԻՒՐ ԳԻՐՔ. — “Արդարեւ ճշմարիտ սարդի
ստայն կամեցան անկանել, որ զայս այսպիսու
դրոշմեցին չ արագիւր էիրն իւրեանց”, Բար-
եղ Վեցօր., էջ 4 = օ՛ւ տանտ շրաքօնւեց.

ՎԵՐՆԱԿՈՂՄՆ ԿՈՂՄՆ. — “Ի ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՅՈՒ
ԲՈւմ” ՁԵՐՆԱՀՈՂԾԻ ԿՈՂՄՆ ԼՈՒԵԼ ԳՆԱցԵԼ
ԵՐԹԱՅՐԻ, Բ. Մ Ա Կ Ա Բ. Թ. 23 = εἰς τοὺς
ՃՆՈՎՏՈՒՆՆԵՐՆԵՐԸ.

ՏԱՐԱՖԱԼՄ ԺԱՄ. — “Մատիցուք ի ժամու եւ ի
տարաժամու, մանաւանդ թէ չէք իսկ բարձ-
ծա՞մ” (պէտք է արգեզք յաւելուլ այստեղ
“ժամ” = ձկալրաց) մատչելոյ, քանզի բարձ-
ծա՞մ ժամ ցանկ չմատչելն է, իսկ այն որ
հանապազ ցանկանայցէ ինդրել, ցանկ դեպ
ժամանակ է տալոյ: Զօր աւրինակ հանգչելն
չէ բարտաժամ ժամու երբեք, նոյնպէս եւ ոչ
խնդրելն այլ չինդրելն է բարձամ ժամուն”
Ուկեբ., Մեկն. Մաթ., Ա, էջ 355 =
ձկալրօն շար ու միջնական պրօսլենաւ...
ածուը շար ու մատպու օնձեպու ձկալ-
րօն... ու միջնական պրօսլեն,

ՏԻԿԻՆ կին . — “ Իսկ Հըեայքն ետուն զհաւանու
թիւնս գլխաւորացն եւ էանանց արինանց եւ
մեծամեծաց քաղաքին , Եփրեմ , Մեկն .
Գործոց Առաքելոց (Հրարկ . Ակին եան),
էջ 24. ակնառութիւն է Գործք Առաքելոցի
սա հատուածին “ բայց Հըեայքն գրգռեցին
զատշառաւնեայ ։ անոյայ ովտորու եւ զդիմաւորս
քաղաքին ” ԺԳ , 50 , զոր աչքի առջեւ ու-
նենալով Եփրեմեան ասացուածը կը մեկնեմ
“ գրգռեցին ականաւոր , անուանի , մեծանուն
կիները , որով “ արին ” հոս գործածուած
կըլլայ ածականաբար :

ՔԱՂՋՐԱԲԱՆ ԲԱՆ. — “Քաղցրաբան բանիւ” (ՀԲ,
թ. էջ 973՝ բանիւ-+) վասն յանցանաց հա-
կառակողին մի ձգտիր, զի մի չարեալըն չարի
պատեալ ի քաջութենէ անտի ի պարտու-
թիւն մատնեսցիս, Եւագր, էջ 93:

ՔԱՅԱԴԱՐԵՏ. — Եւ ասէ ցնոսա դարձեալ.
կացացի ի վերայ ձեր զբերոս + ջաղարետովով „
Զգօն, էջ 268, տպագրին տուած այս ըն-
թերցուածքը ՀԲ. կ'առաջարկէ կարդալ
“զբերոս + ջաղարետովով”, եւ կամ կ'ուղէ հասկ-
նալ “քաջ զիտողութեան”, (Բ, էջ 982).
Ես սակայն աչքի առջեւ ունենալով Զգօնի
թարգմանչին այլուր գործածած “բերն ճար-
տարադերոս”, ձեւը, զոր վերը տեսանլը իր
կարգին, տպագրին տուած յայտնապես եղձ
ընթերցուածքը կը բաղձամ ուղղագրել եւ
ընթեռնուլ “զբերոս + ջաղարետովով”. ասորի
ընագիրն ունի այստեղ միայն Խօս = specu-
latores (Graffin, Pat. syr. I, էջ 764):

Հ. Ա. Վարդանես

